

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 761

İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdiyye Mezhebi
Prof. Dr. Orhan Şener KOLOĞLU

Editör:
Prof. Dr. Huriye MARTI

Son Okuma ve Tashih:
Fatma Hatice SİS

ISBN: 978-605-7580-17-7

2. Baskı, Mayıs 2021, Ankara, 1.000 adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret İşletmesi İcra Kurulu'nun 13.12.2018 tarih ve 124 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No: 48058

BASKI: **TDV/i**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASİMEVİ | PRINTING HOUSE

Ostim OSB Mahallesi 1256 Cadde
No: 11 06370 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

*M*îmam Mâtürîdî ve
Câtürîdiyye Mezhebi

Prof. Dr. Orhan Şener KOLOĞLU

Editör: Prof. Dr. Huriye MARTI

ÖN SÖZ • VII

GİRİŞ

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT • 1

BİRİNCİ BÖLÜM

İMAM MÂTÜRÎDÎ

- I. YAŞADIĞI DÖNEM VE ÇEVRE • 14
- II. HAYATI • 16
- III. HOCALARI • 22
- IV. ÖĞRENCİLERİ • 24
- V. ESERLERİ • 26
- VI. KELÂM İLMİ VE TARİHİNDEKİ YERİ • 31
- VII. TEFSİR İLMİNDEKİ YERİ • 38
- VIII. FIKIH İLMİNDEKİ YERİ • 39

İKİNCİ BÖLÜM

MÂTÜRÎDİYYE MEZHEBİ

- I. MÂTÜRÎDİYYE MEZHEBİNİN TARİHİ • 44
- II. MÂTÜRÎDİYYE MEZHEBİNİN GÖRÜŞLERİ • 53
  1. Temel Çerçeve ve Genel İlkeler • 53
  2. Allah'ın Varlığı • 59
  3. Allah'ın Sıfatları • 60
  4. Tekvîn Sıfatı • 61
  5. Kelâm Sıfatı ve Halku'l-Kur'ân • 62
  6. Haberî Sıfatlar • 64
  7. Rü'yetullah • 65
  8. Allah'ın Fiillerinde Hikmet ve Sebep • 66
  9. Güç Yetirilemeyen Teklif (Teklîf-i mâ lâ yutâk) • 67
  10. Ahlâkî Değerlerin Kaynağı (Hüsün-Kubuh Meselesi) • 69
  11. İnsan Fiilleri ve Kader • 71

12. Nübüvvet • 76
13. Kadınların Peygamberliği • 79
14. Âhiret • 79
15. İman-Küfür • 81
16. İmanda İstisna • 83
17. Taklîdî İman • 84
18. İmanda Artma ve Eksilme • 85
19. Amellerin Geri Dönmesi • 85
20. Ümitsizlik Halinde Tövbe • 86
21. Kâfirlerin Sorumlulukları • 88
22. İmamet • 88

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME • 91

KAYNAKÇA • 97

ÖN SÖZ

İslâm evrensel bir dindir. Bütün insanlığa gönderilen bir din olan ve farklı coğrafyalardaki değişik kültür ve geleneklere sahip insanlara hitap eden İslâm'ın en büyük başarısı, kendi temel ilkelerinden ödün veremeyerek hitap ettiği farklı toplumların İslâm'ın temel ilkelerine aykırı olmayan değerlerini de kendi içerisine alarak, farklı toplumların kendine özgü değerlerini ifade etmelerine imkân tanımış olmasıdır. Böylelikle İslâm, sabit ilkeler temelinde kendisini sürekli yenileyerek her dönemde canlılık kazandığı gibi, farklı toplumları kültürel değerlerindeki çeşitliliğe rağmen aynı ülkü etrafında toplayarak onların “ümme” olmasını sağlayabilmiştir. İslâm'ın değişmeyen temel ilkelerinin, farklı coğrafyalardaki yerleşik örf ve âdetleri, genel eğilimleri, toplumsal ve kültürel şartları içine alan söylemleri ise gerek fikhî gerekse itikâdî alanlarda mezhepler şeklinde tezahür etmiştir. Bu yönüyle mezhepler çoğunlukla İslâm'ın farklı toplumlara ve coğrafyalara hitap eden zenginliğinin bir ürünü görülmelidir.

İşte İslâm'ın bu evrenselliğini farklı coğrafyalara taşıyan, farklı milletler arasında yayılmasına katkıda bulunan mezheplerden birisi de Mâtürîdiyye mezhebidir. İslâm'ın inanç esaslarının akla ve nakle dayalı olarak açıklanması, temellendirilmesi ve savunulmasını ifade eden kelâm alanında ortaya çıkmış olan Mâtürîdiyye mezhebi, temel görüşleri büyük fıkıh âlimi, Hanefî mezhebinin önderi İmam-ı Azam Ebû Hanîfe tarafından ortaya konulan ve onun görüşlerini geliştiren büyük Türk âlimi İmam Mâtürîdî tarafından kurulan bir mezheptir. Çoğunlukla Türkler arasında yayılan ve Türkler tarafından farklı coğrafyalara taşınan Mâtürîdiyye mezhebi günümüzde Müslümanların önemli bir kısmının mezhebidir.

“İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdiyye Mezhebi” başlıklı elinizdeki bu çalışmanın amacı Mâtürîdiyye mezhebini ve onun kurucusu İmam Mâtürîdî'yi tanıtmaktır. Mâtürîdî olduğunu söyleyen bir Müslüman'ın mezhebini ve mezhebinin imamını tanıması amaçlanmıştır. Bu sebeple de olabildiğince sade, anlaşılır, tartışmalara girmeksizin, özlü bir şekilde yazılmaya çalışılmıştır. Ancak dinî ilimlerin, özellikle de kelâm ilminin oldukça “teknik” ve “terminolojik” bir ilim olduğu, yani kendisine özgü kavram ve tanımlara dayalı olduğu göz önüne alınırsa bunun hayli zor olduğu ortadadır. Bu sebeple belirli noktalarda müellifin mazur görülmesi için okuyucunun hoşgörüsüne sığınılmıştır.

Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Öncelikle bilinmelidir ki Mâtürîdiyye mezhebi “türedi” bir mezhep değildir. Herhangi bir kökten yoksun ortaya çıkmamıştır. O, bir bütünün parçasıdır. Bu sebeple Mâtürîdiyye mezhebinin tarihini, misyonunu anlamak için öncelikle onun parçası olduğu bütünü, yani Ehl-i sünnet'i anlamak ve

tanımak gerekir. Bu sebeple giriş kısmında Ehl-i sünnet hakkında bilgi verilmiştir. “İmam Mâtürîdî” başlığını taşıyan birinci bölümde ise Mâtürîdiyye mezhebinin kurucusu olan İmam Mâtürîdî çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. “Mâtürîdiyye Mezhebi” başlıklı ikinci bölümde ise öncelikle Mâtürîdiyye mezhebinin tarihi, akabinde ise Mâtürîdiyye mezhebinin görüşleri ele alınmıştır. Bu görüşler aktarılırken öncelikle genel çerçeve çizilmiş, akabinde uygun başlıklar altında görüşler anlatılmıştır. Mâtürîdiyye mezhebinin görüşleri anlatılırken ayrıca, bir anlamda Mâtürîdiyye’yi Mâtürîdiyye yapan, onu Ehl-i sünnet’in diğer büyük kelâm mezhebi olan Eş’ariyye’den ayıran görüşlere özel vurgu yapılmıştır. Bu kısımda amaç bu mezhep mensubuna neye inanması yahut neyi kabul etmesi gerektiğini açıkça söylemektir. Bu sebeple her konuda giriş ifadeleri buna göre şekillenmiştir.

Bu vesileyle İmam Mâtürîdî ve Mâtürîdiyye mezhebi hakkındaki çalışmaları çeşitli vesilelerle destekleyen, kitabı bir ihtiyaç olarak belirleyerek telif edilmesini isteyen Türkiye Diyanet Vakfı’na ve bu projeye yakından ilgilenen Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Huriye Martı’ya teşekkür ederim. Temennimiz bu çalışmanın amacına bir nebze de olsa hizmet etmesidir.

Vallahu’l-müste’ân

Orhan Şener KOLOĞLU

Ramazan 1439 / Haziran 2018

GİRİŞ

EHL-İ SÜNNET VE'L-CEMAAT

İslâm, Allah Teâlâ'nın son peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s) aracılığıyla bütün insanlığa gönderdiği son ilahî dindir. Şüphesiz bütün peygamberlerin insanlığa getirdiği dinin temelini "Allah'ın varlığı ve birliği" (tevhit) esasının oluşturduğu¹ ve bütün peygamberlerin aynı temel ilkeleri tebliğ ettiği² göz önüne alınırsa aslında Allah katından gönderilen bütün dinler aynıdır ve hepsinin adı da İslâm'dır. Bu yönüyle İslâm; Allah katında geçerliliği olan tek hak dindir.³

İnsanlık tarihi boyunca gönderilen ilahî dinler çeşitli nedenlerle tahrif olup aslı suretini yitirdiğinde Allah Teâlâ yeni bir peygamber göndererek dinini yeniden canlandırmıştır. Pek tabii Yüce Allah, dinini yeniden canlandırdığı ve insanlara

- 1 "Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Şüphesiz benden başka hiçbir ilah yoktur. Öyleyse bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir" (el-Enbiyâ 21/25).
- 2 "Dini dosdoğru tutun ve onda ayrılığa düşmeyin! diye Nûh'a emrettiğini, sana vahyettiğini, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya emrettiğini size de din kıldı" (eş-Şûrâ 42/13).
- 3 "Şüphesiz Allah katında din İslâm'dır" (Âl-i İmrân 3/19).